

17. Yüzyıldan Bir Şair Savunusu:

MEHMED HÂSİB'İN İBRAHİM TİRSÎ'Yİ MÜDAFAASI

HAZIRLAYAN: ŞEYMA BENLİ

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 325

Edebiyat: 163

ISBN 978-625-6769-15-1

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2023

Hazırlayan: Şeyma Benli

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Editör: Hasan Kaplan

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Kapak Görsel:

Les Makamat de Hariri; exemplaire orné de peintures exécutées par Yahya ibn Mahmoud ibn Yahya ibn Aboul-Hasan ibn Kouvariha al-Wasiti, 1236-1237, BnF Gallica, Arabe 5847, 117v. Source: gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France.

Baskı/Cilt:

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.

(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

17. Yüzyıldan Bir Şair Savunusu: Mehmed Hâsib'in İbrahim Tırsî'yi Müdafası

Hazırlayan: Şeyma Benli (Dr. Öğr. Üyesi), Editör: Hasan Kaplan (Doç. Dr.);

İstanbul : DBY Yayınları, 2023.

140 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 325)

ISBN 978-625-6769-15-1

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Ön Söz..... 7

Giriş..... 9

Birinci Bölüm

1. Mehmed Hâsib'in Hayatı ve Eserleri..... 13

2. Muhâvere-i Mükârî der-Hakk-ı Tırsî..... 15

2.1. Telif Tarihi, Yeri ve Sebebi..... 15

2.2. Şekil Özellikleri ve Türü 16

2.3. Konusu ve Olay Örgüsü 19

2.4. Dil ve Anlatım Özellikleri 21

2.5. Kaynakları 22

İkinci Bölüm

Üç Ben Üç Anlatı 27

3.1. Mehmed Hâsib 28

3.2. Mükârî..... 29

3.3. Tırsî..... 30

3.3.1. Kaynaklarda Tırsî..... 30

3.3.2. Mehmed Hâsib'in Gözünden Tırsî..... 33

3.3.3. Mükârî'nin Gözünden Tırsî..... 34

3.3.4. Kendi Dilinden Tırsî..... 36

Sonuç	43
Metin Neşri	47
1. Eserin Nüshaları	47
2. Neşre Dair Birkaç Not.....	48
Tenkitli Metin	
Muhâvere-i Mükârî der-hakk-ı Tırsî.....	53
Dil İçi Çeviri	
Tırsî Hakkında Mükârî ile Konuşma.....	85
Kaynakça	111
Dizin	117
Tıpkıbasım	121-140

Ön Söz

“Klasik Türk Edebiyatında Münazara” başlıklı doktora tezimi hazırlarken gelenekte edebî münazara yerine kullanılan muhavere ve mübahase gibi kelimelerle de yazma eser kataloglarında taramalar yapıyordum. Fehmi Edhem Karatay’ın hazırladığı *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*’nu da taramış, orada tespit ettiğim eserleri çalışmamda kullanmışım. Ne var ki bir eseri gözden kaçırdığımı çok sonradan, katalogda tekrar gezinirken fark ettim. Bu eser *Muhâvere-i Mükârî der-hakk-ı Tırsî* adını taşıyan, fakat Karatay’ın “Hezel vadisinde Hâsib Ahmed (öl. 1166/1753) Efendinin Tırsî ve Adlî ağzından muhaveresi vardır” (1961: 323) şeklinde tanıttığı mensur eserdî. Çalışma sonunda hem eserin içeriğine hem de müellifine dair hatalı bilgi verildiği ortaya çıkmış olsa da nihayetinde son derece özgün bir eser gün yüzüne çıkmış oldu.

Eserin odağında, 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyılın başlarında yaşamış, Hevâyî üslubunda, hezel tarzında şiirleriyle tanınan İbrahim Tırsî vardır. Tırsî ile aynı meslekten gelen müellif Mehmed Hâsib, günlük hayatı alaycı bir üslupla şiirinde işleyen Tırsî’yi bu ve benzeri özellikleriyle eleştiren Mükârî namı bir katırcı/nakliyeciyeye karşı savunmak ister. Bu amaçla Mükârî ile tartışmaya giren Hâsib, ardından Tırsî ile görüşerek kendisine dair birinci ağızdan dair yeni bilgiler elde etmeye çalışır. Böylece eser otobiyografik ve biyografik malzeme ile dolu bir hüviyet kazanır. Eserin yazılış gayesi Tırsî’yi

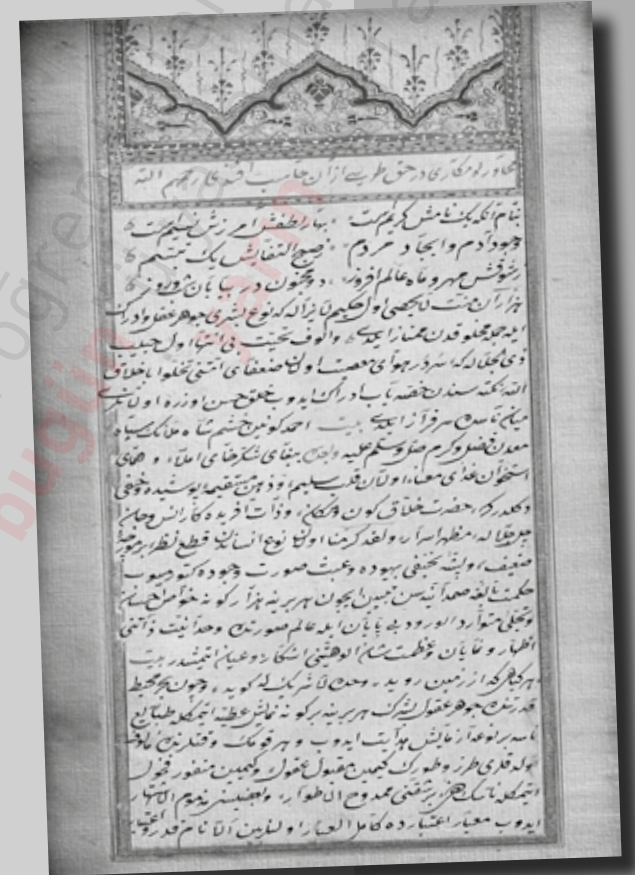
savunmak olduğu için bir şair müdafanamesi örneği olarak edebiyat tarihinde yerini alır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde müellifi, hem birincil kaynaklardan hem de kendi eserlerinden edindiğim bilgilerle tanıttım ve eserin genel manada tanınmasına yönelik bilgiler verdim. İkinci bölümde ise eserin muhtevasını, Mehmed Hâsib, Mükârî ve Tırsî'nin konuşmalarını merkeze alınarak işledim. Her bir ismin hem kendisine hem de Tırsî'ye dair söylediklerini derledim. Bütün bunlardan hareketle Tırsî'nin yeni ve daha detaylı bir biyografisi ortaya çıkmış oldu. Metin kısmında ise tespit edebildiğim ve hepsini tenkitli neşirde kullandığım üç nüshanın tavsifini yaptım. Ardından neşirde ve dil içi çeviride benimsediğim usuller hakkında bilgi verdim. Tenkitli neşir ve dil içi çeviriden sonra en eski tarihli nüshanın tıpkıbasımına ve çalışmanın dizinine yer verdim.

Eseri hazırlarken yardımlarını gördüğüm kişi ve kurumları burada zevkle anmak isterim. Öncelikle Mehmed Hâsib'in başka bir eserinin yegâne nüshasını incelemem için gönderme nezaketinde bulunan Prof. Dr. Özgür Kavak'a, Farsça şiirlerden yaptığım tercümelemlerin kontrolünü aynı nezaketle yapan Prof. Dr. Abid Nazar Mahdum'a, Arapça kısımların çevirilerini kontrol edip bazı Arapça kaynaklara ulaşmamı sağlayan Doç. Dr. Ali Benli'ye gönülden teşekkür ederim. Eseri daha iyi anlamak için sorduğum, farklı disiplinleri ilgilendiren sorularımı büyük bir yardımseverlikle cevaplayan Doç. Dr. Mehmet Özturan, Doç. Dr. Nevzat Sağlam ve Doç. Dr. Selman Benlioğlu'na minnettarım. Bu çalışmanın editörlüğünü üstlenerek her zamanki ilgisini ve desteğini bir kez daha gösteren Doç. Dr. Hasan Kaplan'a ve çalışmayı titizlikle yayımlayan İrfan Güngörür'e ise ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak, Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi'ndeki nüshaya ulaşmam için gösterdiği özverili çabadan ötürü Uzman Emine Gedik'e ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshanın tıpkıbasımına izin veren T.C. Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'na şükranlarımı sunarım.

Şeyma Benli
Viyana 2023

Tenkitli Metin

Muḥāvere-i Mükārî der-ḥaḳḳ-ı Tırsî

[K 1^b, S 72^b, T 126^b]

1 Be-nām-ı ân ki yek nām-eş kerîm est
Behâr-ı luṭf-eş âmirziş-nesîm est

2 Vucûd-ı âdem u icâd-ı merdum
Zi-şubḥ-ı iltifât-eş¹ yek tebessum

3 Zi-şevk-eş mihr u mâh-ı ‘âlem-efrûz
Du mecnûn der-biyâbân şeb u rûz²

Hezâr³ minnet-i lâ-yuḥşâ ol ḥakîm-i lâ yezâle ki nev‘-i beşeri cevher-i ‘aql ü idrâk ile cümle maḥlûḳdan mümtâz eyledi ve ülûf-i taḥiyyet-i bî-intihâ ol ḥabîb-i zü’l-celâle ki serder-i⁴ hevâ-yı ma‘şiyet olan zu‘afâ-yı ümmeti *teḥallakû bi-aḥlâkillah*⁵ nüktesinden ḥişşeyâb-ı⁶ idrâk idüp ḥulḳ-i ḥasen üzre olanları⁷ meyân-ı nâsda ser-firâz⁸ eyledi. **Beyt**

¹ zi-şubḥ-ı iltifât-eş: şubḥu’t-tefâyes T

² Kaynağı bulunamamıştır.

³ hezâr: hezârân T

⁴ serder: sezder S

⁵ “Allah’ın ahlâkıyla ahlaklanın.” Tasavvuf kitaplarında hadis olarak aktarılan, fakat hadis kitaplarında tespit edilemeyen bir sözdür. Geçtiği nispeten eski dönem bir kaynak için bkz. İsmail Hakkı Bursevî 2018: 5/477.

⁶ ḥişşeyâb: ḥişşeyâb K, T

⁷ olanları: olanlarını S, T

⁸ ser-efrâz: mümtâz S, ser-firâz T

Ahmed-i kevneyn-ğaşem⁹ şâh-ı melâ'ik-ğadem¹⁰
Ma'den-i¹¹ fa'zlı u kerem şallî ve sellim 'aleyh¹²

Ve ba'd¹³ babbağā-yı şekker-ğā-yı imlā ve hümā-yı üstüñ'ân-ı
ğıdā-yı ma'nā olan kalb-i selīm ve zıhn-i müstakîme pūşide ve hafī
değildir ki Hâzret-i Hâllâğ-ı kevn ü mekân ve zât-ı âferide-kâr-ı ins
ü cân celle celâluhū mazhar-ı esrâr-ı ve leğad kerremnâ¹⁴ olan nev'-i
insândan kat'-ı nazar bir murçe-i za'if ve peşşe-i nahîfi beyhüde ve
'abes şüret-i vücûda getürmeyüp hikmet-i bâliğa-i şamedâniyyesin
tebyîn için her birine hezâr güne havâş ihsân ve tecellî-i mütevâridü'l-
vürüd-ı bî-pâyân ile 'âlem-i şüretden¹⁵ vağdâniyyet-i zâtını ızhâr u
nümâyân ve 'azamet-i şân-ı ülûhiyetini âşikâr u 'iyân itmişdür. **Beyt**

Her giyâhî ki ez zemîn rüyed
[K2^a] Vağdehü lâ-şerîke leh¹⁶ güyed¹⁷

Ve çün bağr-i muhîti-ğudretinde cevher-i 'ukûl-i beşerin her bi-
rine bir güne nümâyış 'atıyye itmekle tabâyi'-i nâsa bir nev'a âzmâyiş
hidâyet idüp ve her kavmin vakitlerinde me'lûf oldukları tarz u tavrun
kimin maqbûl-i 'ukûl ve kimin menfûr-ı fuhûl itmekle [S73^a] nâsın
dağı¹⁸ bir¹⁹ şıkkını memdûhu'l-etvâr ve ba'zısını mezmûmu'l-iştihâr
idüp mi'yâr-ı i'tibârda kâmilü'l-'iyâr olanlar beyne'l-enâm kadr
ü i'tibâr [T 127^a] bulup kec-reftâr ve mezemmet-şî'âr olanlar her
bâr mehzûl-i şığâr u kibâr olagelmışdür. Lâkin fağîr-i pür-me'âyib

⁹ ğaşem: ğışım T

¹⁰ ğadem: sipâh K, T

¹¹ ma'den-i: ma'den ü S

¹² Kaynağı bulunamamıştır.

¹³ ba'd: - S, ba'dehü T

¹⁴ "Şüphesiz cömertçe nimetler verdik." İsrâ, 17/70.

¹⁵ şüretden: şüretde T

¹⁶ leh: ki S, T

¹⁷ "Yerden biten her bitki 'birdir ve ortağı yoktur' der." Kaynağı tespit edileme-
miştir.

¹⁸ nâsın dağı: nâsın T

¹⁹ bir: her bir S, T

Kaynakça

- Ahmed Vefik (1306). *Lehce-i Osmâni*, Dersaadet: Mahmud Bey Matbaası.
- Aksoyak, İsmail Hakkı (2013). "Muhlisî, Mehmed Muhlis", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhlisi-mehmed-muhlis>, güncelleme: 2020, e.t. 17.4.2023.
- Aslan, Murat ve Keskin Aslan, Rukiye (2019). "Tırsî Divânı'nda Çingene-ler", *Asya Studies: Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7: 29-35.
- Aydüz, Salim (2006). "Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık Müessesesi", *TTK Belleten*, 70/257: 167-264.
- Ayverdi, İlhan (t.y.). *Kubbealtı Lugatı*. <http://lugatim.com>.
- Başarır, Özlem (2009). "18. Yüzyılda Malikane Uygulaması ve Diyarbekir Voyvodalığı", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Başarır, Özlem (2016). "Muhallefât Kayıtları Işığında XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Taşra Görevlilerinden Diyarbekir Voyvodalarının Terkeleri", *TTK Belleten*, LXXX/287: 59-84.
- Benli, Şeyma (2021). *Klasik Türk Edebiyatında Münazara: Sümerlerden Osmanlılara Bitmeyen Tartışmaların Hikâyesi*. İstanbul: DBY.
- Bilgin, Emrah (2020). "Divan Şiirinde Geçen Müsiki İstılahlarına Dair Genel Bir Tasnif Denemesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 60/2: 517-537.
- Bilkan, Ali Fuat (2006). "Klasik Estetikte Yeni Yönelişler: Orta Klasik Dönem (1600-1700)-Şiir-", *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 2, ed. Talât S. Halman vd., İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Canım, Rıdvan (2016). *Divan Edebiyatının Kaynakları*, İstanbul: Akıl Fikir.

- Cevrioğlu, Mahmut Halef (2020). “Sultan Murad IV’s Polish Campaign (1634)”, *Acta Poloniae Historica*, 122: 209-246.
- Çağlayan, Nagehan (2022). “Klasik Türk Şiirinde Giriş Sazma Dair”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9: 299-306.
- Çınar, Hüseyin (2018). “18. Yüzyıl Ayntab (Gaziantep)’ına Şehrin Önde Gelen Aileleri Üzerinden Bakmak”, 4. *Milletlerarası Şehir Tarihi Yazmaları Kongresi* (13-15 Ekim 2017, Şanlıurfa), İstanbul: Türkiye Yazarlar Birliği, 88-106.
- Dikmen, Hamit (1991). “Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Dilbaz, Mahmut (2011). “II. Mahmud’un Askerî İslahatlarına Dair Tercüme Bir Müdafaanâme: el-Kevkebü’l-Mes’ûd fi Kevkebeti’l-Cünûd”, *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 16/31: 175-200.
- Durmuş, İsmail (1995). “el-Emsile”, *TDVİA*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-emsile>, e.t. 16.4.2023.
- Ekinci, Ramazan (2018). *Şeyhî Mehmed Efendi, Vekâyi’u l-Fuzalâ: Şeyhî’nin Şakâ’ik Zeyli*, C. IV, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Ekinci, Ramazan (2020). “Hâsib, Mehmed”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hasib-mehmet>, e.t. 4.4.2023.
- Elbir, Bilal ve Yorulmaz Kahve, Merve (2020). “İbrahim Tırsî Dîvânı’nda Hayvan Adlarının Kullanımı”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 18: 230-267.
- Emecen, Feridun (1992). “Başmukâtaa Kalemî”, *TDVİA*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/basmukataa-kalemi>, [Erişim Tarihi: 13.09.2023].
- Emiroğlu, İbrahim (2003). “Mantık”, *TDVİA*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mantik>, e.t. 18.10.2023.
- Eraydın, Selçuk (1995). “Feyiz”, *TDVİA*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/feyiz--tasavvuf>, E.T. 18.10.2023.
- Erdem, Sadık (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurâfâ’sı: İnceleme-Tenkütlü Metin-İndeks-Sözlük*, Ankara: AKM.
- Erdoğan, Mehtap (2014). “Şemsî, Sivasî-zâde Şems Ahmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-sivasizade-sems-ahmed-efendi>, güncelleme: 2020, e.t. 16.4.2023.

- Erkal, Abdülkadir (2014a). “Râmî, Râmî Mehmet Paşa”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rami-rami-mehmet-pasa>, güncelleme: 2021, e.t. 8.10.2023.
- Erkal, Abdülkadir (2014b). “Nâbî, Yûsuf Nâbî Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nabi-yusuf-nabi-efendi>, güncelleme: 2021, e.t. 8.10.2023.
- Ersoy, Ersen (2019). “Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesinde Bulunan El Yazmalarının Dökümü”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 22: 713-1034.
- Esrar Dede (2018). *Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevlevîyye*, haz. İlhan Genç, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57762,tezkire-i-suara-yi-mevleviyyepdf.pdf?0>, e.t. 11.4.2023.
- Evliya Çelebi (2006). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C. I, ed. Robert Dankoff, vd. İstanbul: YKY.
- Evliya Çelebi (t.y.). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini*, C. VII, ed. Robert Dankoff, vd. İstanbul: YKY.
- Gümüş, Kudret Safa (2021). “İbrahim Tırsî’nin Kendi Şairliğine ve Şiirine Bakışı”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 22: 568-586.
- Gümüş, Kudret Safa (2023). “İbrahim Tırsî’nin Eğlence Redifli Gazeli Üzerine”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö13: 510-519.
- Güngör, Bilgin (2023). “Hatırada Müdafaa, Müdafada Hatıra: Talât Paşa’nın Hatıratı Üzerine”, *Hars Akademi*, 6/1: 9-22.
- Gürbüz, Mehmet (2014). “Handân”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/handan>, e.t. 16.4.2023.
- İbnü Abdürabbih (1983). *el-İkdu’l-ferîd*, thk. Abdulmecîd et-Terhînî, Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye.
- İlhan Toker, Bilge (2023). “17. Asır İstanbul’unda Bir Tekke Mahfili: Arzî Mehmet Dede’nin Şeyhliği Döneminde Galata Mevlevîhanesi”, *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 18: 63-80.
- İsmail Hakkı Bursevî (2018). *Rûhu’l-Beyân fi Tefsîri’l-Kur’ân*, thk. Abdül-latif Hasan, Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye.
- Kaçar, Mücahit (2022). “Dil içi Çeviride Notlandırma Üzerine”, *Teoriden Pratiğe Türk Edebiyatında Dil içi Çeviri*, haz. S. Yazar & M. Kaçar, İstanbul: Ketebe, 121-151.

- Kafadar, Cemal (2009). *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken-Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*, İstanbul: Metis.
- Kanar, Mehmet (2014). “Baki Divanındaki Farsça Şiirler”, *Doğu Esintileri*, 2: 1-40.
- Karahasanoğlu, Selim (2019). “Ben-Anlatıları: Tarihsel Kaynak Olarak İmkânları, Sınırları”, *Turkish History Education Journal*, 8/1: 211-230.
- Karatay, Fehmi Edhem (1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, C. I-II, İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi.
- Kazan, Şevkiye (2003). “Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği Divan'ı (Tenkitli Metin-İnceleme) ve Şerhu Medhi'n-Nebî”, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Kazan, Şevkiye (2013). “Sırrî, İbrahim Sırrî Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sirri-ibrahim-sirri-efendi>, güncelleme: 2020, e.t. 17.4.2023.
- Kesik, Beyhan (2014a). “Kebûterî/Hezârî, Kebûterî Mehmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kebuteri-hezari-kebuteri-mehmed>, güncelleme: 2020, e.t. 8.10.2023.
- Kesik, Beyhan (2014b). “Adlî, Süleyman-zâde Mehmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adli-suleymanzade-mehmed-efendi>, güncelleme: 2020, e.t. 8.10.2023.
- Kesik, Beyhan (2014c). “Aklî, Eyyûbî Aklî Mehmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akli-eyyubi-akli-mehmed-efendi>, güncelleme: 2020, e.t. 8.10.2023.
- Kesik, Beyhan (2014d). “Adlî, Süleyman-zâde Mehmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adli-suleymanzade-mehmed-efendi>, güncelleme: 2020, e.t. 8.10.2023.
- Kılıç, Atabey (2007). “Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2/4, 516-548.
- Kılıç, Mahmud Erol (1996). “Fusûsu'l-Hikem”, TDVİA, <https://islamansiklopedisi.org.tr/fususul-hikem>, e.t. 8.10.2023.
- Kırbıyık, Mehmet (2000). “Kâtib-zâde Sâkıb Mustafâ Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15: 153-187.
- Kutlar Oğuz, Fatma S. (2017). “Türkçe Metin Neşirlerindeki Farsça Şiirlere Dair Tespitler, Öneriler”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII-Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler*, ed. Hatice Aynur vd., İstanbul: Klasik, 132-160.
- Kuzubaş, Muhammet (2005). *Nev'i-zâde Atâyî'nin Nefhatü'l-Ezhâr Mesnevisi*, Samsun: Deniz Kültür.
- Mehmed Hâsib (1127). *Tercüme-i Nasihatü'l-Vüzera*, Topkapı Hazine Kitaplığı 382, 125 vr.
- Mehmed Hâsib, *Muhâvere-i Mükârî der-hakk-ı Tırsî*, Topkapı H.1651, 126b-135b.
- Mehmed Süreyyâ (1971). *Sicill-i Osmânî (The Ottoman National Biography)*, C. 4, England: Gregg International Publishers Limited.
- Merçil, Erdoğan (2012). “Utbi, Muhammed b. Abdülcebbar”, TDVİA, <https://islamansiklopedisi.org.tr/utbi-muhammed-b-abdulcebbar>, e.t. 12.10.2023.
- Merinos, Zeynep (2019). “Süleyman Fâik Efendi Mecmuası'na Dair Bir İnceleme”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/17: 295-308.
- Müstakîmzâde Süleyman Sadeddîn (2011). *Tuhfe-i Hattâtîn*, haz. Mustafa Koç, İstanbul: Klasik.
- Nalçacıgil Çopur, Emel (2022). “İbrahim Tırsî Divanı'nda Hayvanlar Üzerinden Mizah”, *Klasik Türk Edebiyatında Gülmece ve Mizah*, ed. M. Esat Harmancı vd., Ankara: İKSAD Global Yayıncılık, 306-327.
- Nayir Ekinci, Hilal (2023). “XVIII. Yüzyıl Şairi İbrahim Tırsî Divanı'nda Eğlence Unsurları”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12: 149-161.
- Odunkıran, Fatih (2020). “Mevlevî Tezkiresi: Sefine-i Nefise-i Mevleviyân (İnceleme-Metin)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Özcan, Abdülkadir (2002). “Koca Hüseyin”, TDVİA, <https://islamansiklopedisi.org.tr/koca-huseyin>, e.t. 8.10.2023.
- Öztuna, Yılmaz (2000). *Türk Müsîkîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Paker, Doğukan Ali (2021). “Renan Müdafanâmesi”, *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/renan-mudafanamesi-namik-kemal>, e.t. 8.10.2023.
- Peçenek, Ogün (2022). “Klasik Türk Şiiri Musiki İlişkisi Bağlamında İbrahim Tırsî Divanı'nı Okumak”, *Bürküt Türk Dünyası Dergisi*, 1/1: 35-55.
- Prochazka-Eisl, Gisela (2022). *Enverîzâde Sa'dullâh Enverî Efendi's Treatise on Austria (Risâle-i Avusturya)*, Berlin: EB-Verlag.
- Savran, Ahmet (2000). “İmruülkays b. Hucr”, TDVİA, <https://islamansiklopedisi.org.tr/imruulkays-b-hucr>, e.t. 12.10.2023.

- Sefercioğlu, M. Nejat (t.y.). “Dîvan Şiirinde Mûsikî ile İlgili Unsurların Kullanılışı”, https://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDE-BIYATI/nejat_sefercioglu_divan_siiri_musiki_unsurlar_kullanim.pdf, e.t. 17.10.2023.
- Şemseddin Sami (1317). *Kâmûs-ı Türki*, Dersaadet: İkdâm Matbaası.
- Şentük, A. Atillâ (2017). Osmanlı Şiiri Kılavuzu, C. 2, İstanbul: DBY.
- Şentük, A. Atillâ (2021). Osmanlı Şiiri Kılavuzu, C. 5, İstanbul: DBY.
- Tolasa, Harun (1986). *Kendi Kalemile Temeşvarlı Osman Ağa: Bir Osmanlı Türk Sipahisinin Hayatı ve Esirlik Hatıraları*, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Tökel, Dursun Ali (2013). “Erken Öten Bir Garip Olarak Tırsî”, *Granada Edebiyat*, 3: 62-67.
- Turan, Fikret (2015). “Divan Şiirini Sokağın Diliyle ve Tavriyla Algılamak: Kubürîzâde Hevâyî'nin 18. Yüzyıl Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler ve Osmanlı Şiirinde Hevâyî Tarzı”, *Alkaş Bitiği: Kemal Eraslan Armağanı*, ed. Bülent Gül, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 211-263.
- Turan, Fikret (2017). “Türkçede Şaşkınlık ve Heyecan Gösteren Kalıplaşmış Çekimli İfade Yapıları ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Anı Gördüm/Anı Gördük Yapısı”, *Türklük Biliminin Ulu Çınarı Zeynep Korkmaz Armağanı*, ed. Leyla Karahan, Ankara: TKAE, 391-399.
- Uçman, Abdullah (2020). “Muallim Naci”, *TDVİA*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muallim-naci>, e.t. 8.10.2023.
- Uludağ, Süleyman (2020). “Mücâhede”, *TDVİA*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mucahede>, e.t. 18.10.2023.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1977). “Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müsiki Hayatı”, *TTK Belleten*, XLI/161: 79-114.
- Yılmaz, Gökçehan Aysel (2023). “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Mutfağından Tırsî Dîvân'ına Yansıyanlar: Bir Gastronomik Çerçeve Denemesi”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12: 239-248.
- Yılmaz, Kadriye (2017). *İbrahim Tırsî ve Dîvân'ı: İnceleme-Tenkidli Mehtin*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yorulmaz Kahve, Merve (2021). “İbrahim Tırsî Divanı'nda Yemek Adlarına Ait Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Turkologia* 2/106: 58-75.
- Yûsuf Nâbî (2017). *Münşeât-ı Nâbî: Nâbî'nin Mektupları*, haz. Adnan Oktay, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Dizin

A	C-Ç
Abdi Paşa 13, 14	Cer 65, 73, 88, 95, 101, 102
Abdülmecid Sivâsî 37	Çingene 10, 31, 43, 96
Acem 29, 89, 90, 105	
Adlî 7, 19, 20, 22, 23, 29, 33, 39, 43, 44, 48, 88, 94, 95, 96, 97, 99, 103	
Aklî 33, 44	
Anadolu 30	
Angilî 40, 44, 104	
Anjeliki 40, 75, 104	
Antep 34	
Arabgir 29	
Arzî Mehmed Dede 23	
Avlonya 16, 34, 44, 56, 88	
Azak 31, 43	
B	D
Bağdat 39	Damad Ali Paşa 13
Bâkâm Efendi 20, 29, 97	Defterdar 15, 37, 41, 100, 106
Balkanlar 30	Derende 29, 66, 97
Boğdan 29, 34, 40, 43, 90	Diyarbakir 35, 44, 93
Bokluca bülbül 97	
Bozcaada 13	
Bozuk düzen 21	
E	F
el-İkdu'l-ferîd 39	Fârâbî 92
el-Me'mûn 39	Fetih-nâme-i Kamanîçe 38
Emsile 25	
Enderun 40, 75, 76, 104, 105	
Esrar 24	
es-Sindî b. Şâhek 39	
Eyyübî Mehmed Efendi 33	

G

Gergerî-zâde 34, 90

H

Haccâm-ı Fuzûlî 39, 96, 102
Hâfız 22
Halep 36
Handân Efendi 37, 44, 100
Hayrâbâd 38
Hayriyye 38
Hevâyî 7, 9, 32, 33, 48
Hezârî 33
Hikâye-i Garîbû'l-Âsar 38

İ

İbnü Abdürabbih 39
İmriülkays 87
İstanbul 13, 14, 15, 30, 37, 40, 43

J

Jüpiter 103

K

Kâğıthane 15, 20, 28, 34, 98
Kantemür-zâde 40, 44, 105
Karagöz 96
Kara Heycâ 39, 43, 101
Kara kuzgun 95
Kâriye 32
Katırburunoğlu 35, 44, 93
Kâtib-zâde Sâkıb 19
Kebûterî 33, 44
Kefe 31, 43
Kel Yusuf Efendi 15, 35, 36, 44, 62, 93
Koca Hüseyin 40, 43
Köçek 96
Kürd Mehmed Ağa 35

M

Mâverdi 14

Mehmed Hâsib 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17,
19, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33,
34, 36, 38, 44, 45, 86

Mehmed Muhlis 15, 37, 44

Mehmed Süreyyâ 36

Merkür 103

Mesnevî 23

Mevlânâ 23

Mısır 13, 14

Milli İsmail Beğ 35

Muhâvere 7, 10, 12, 13, 14, 15, 16,
17, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 30, 43,
44, 47, 48

Mükârî 7, 8, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 22,
23, 24, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36,
38, 41, 43, 44, 48, 85, 87, 94, 96,
99, 100, 106, 109

Münazara 7, 39

Müneccimek Çelebi 41, 106

Münşeât 37, 38

Müstakîm-zâde 30, 32, 33

Müşteri 103

N

Nâbî 37, 38, 44, 100

O

Osman-zâde Tâ'ib 24

P

Paskalya 34, 43

Peççe 64

R

Râmî 37, 38, 44, 100

Râmiz 24, 30, 31

Rubu 105

Rum 29, 40, 90, 105

Rüstem 65, 95

S-Ş

Seyyid Vehbî 32

Sırrî 37, 38, 44, 100

Silistre 34, 43, 59, 90

Sinek Ahmed Efendi 30, 43

Sultan Ahmed 37

Sûr-nâme 38

Şahin Ağa 34, 43, 90

Şânî 32, 33, 44

Şemsî Efendi 37, 44, 100

Şerhu Medhi'n-Nebî 38

Şeyhî Mehmed 9, 13, 14

Şeyh Maksûd-ı Arabgîrî 36, 40, 43

T

Târîh-i Sultan Mustafâ-yı Sâni 38

Tercüme-i Hadis-i Erba'in 38

Tırsî 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 19,
20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29,
30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 43, 44, 48, 85, 88, 90,
92, 93, 95, 96, 97, 98, 108

Tuhfe-i Hattâtîn 30

Tuhfe-i Şâhidî 23

Tuna Yahılar 24, 29, 34, 58, 90

U

Uşak 30, 43

Utbi 87

Uzun Ali Ağa 35

V

Vekâlet-nâme 32

Ventis 92

Y

Yahudi 97

Z

Zâl 95

Zeyl-i Siyer-i Veysi 38

17. Yüzyıldan Bir Şair Savunusu:

MEHMED HÂSİB'İN İBRAHİM TİRSÎ'Yİ MÜDAFAASI

17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başında yaşamış olan İbrahim Tırsî, Hevâyî üslubunu benimseyerek klasik şiirin parodisini yapan, gündelik hayatı gerçekçi, komik ve alaycı bir üslupla işleyen bir şairdir. Ne var ki Dîvân'ının hezel vadisinde şiirlerle dolu olması, onu zaman zaman eleştirilerin hedefi haline gelmiştir. Bu eleştiriler edebî kimliğiyle de sınırlı kalmamış, şahsına yönelik çeşitli ithamlara da maruz kalmıştır. Mehmed Hâsib'in kaleme aldığı *Muhâvere-i Mükârî der-hakk-ı Tırsî* adlı mensur eser, işte bu eleştirilere karşı Tırsî'yi savunmak amacıyla yazılmış bir müdafaanamedir. Eser, müellif Mehmed Hâsib ile Tırsî münekkitlerinden Mükârî'nin tartışması üzerine kuruludur. Mükârî, Tırsî'nin ne kadar vasıfsız, Mehmed Hâsib de onun ne kadar iyi eğitilmiş ve ehil biri olduğunu kanıtlamaya çalışır. Tartışma bir sonuca varamayınca Mehmed Hâsib, kendisi hakkında daha fazla bilgi almak için Tırsî ile görüşür. Böylece Tırsî'nin dilinden kendi hayat hikâyesini, aldığı eğitimleri, edebî çevresini, devlet görevlileri içinde tanıdığı bazı kişilerle olan münasebetlerini öğrenmiş oluruz. Bahsi geçen üç kişinin de konuşmasının odak noktası Tırsî olduğundan, eserde Tırsî'ye dair başka kaynaklarda rastlanmayan zengin ve ilgi çekici bilgiler bulunur. *Muhâvere*, yazılış gayesi bütünüyle savunma olan müstakil bir eser ve aynı zamanda kendi döneminde eleştirilere maruz kalmış bir şairin daha hayattayken yapılan müdafaası olması hasebiyle Osmanlı edebiyatı tarihi için hiç kuşkusuz dikkat çekici bir örnektir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6769-15-1

9 786256 769151